

שמעתא עמיקתא

גליון תפ"ד | פרשת בלק | תשפ"א | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

הלכות מצויות לי"ז בתמוז

לקבלת מהדורה מורחבת יש לשלוח בקשה לכתובת שבגב הגליון

דיני הצום

ליל התענית

אין צריך להפסיק בגי צמות מבעוד יום. [שו"ע (סי תקנ סעי ב)]. ומתחילים להתענות מבעוד השחר (פרט לת"ב ויוה"כ שמתחילים מבעו"ל). [שו"ע (סי תקסד)]. ומי"מ בעל נפש יחמיר מבעוד יום בשאר ענינים: רחיצה, סיכה ותשמי"מ. [ע"י מ"ב (סי תקנ ס"ק ו) ושעה"צ (אות ט)]. ועיי"ש שאם חל ליל טבילה יקיים עונתו].

הלך לישון בלילה

אם הלך לישון בלילה וישן שינת קבע, אינו רשאי לחזור ולאכול ולשתות, אלא אם כן התנה בפה או בלב לאכול או לשתות. [שו"ע (שם) ומ"ב (סי תקנ ס"ק ב)]. וי"א שבשתייה א"צ תנאי, כי מסתמא דעתו לשתות אחר השינה, והוי כאילו התנה. [רמ"א (שם)]. ולכתחלה יתנה לצאת לכל הדעות. ואם רגיל לשתות אחר השינה רשאי לשתות בלא תנאי אף לכתחלה. [מ"ב (סי"ק ו)]. וע"י באו"צ (ח"ב פ"ז אות ח) שאע"פ שמבואר בזהר הובא במ"ב (סי פט ס"ק כח) דהקם אחר צות אחר שינת קבע עליו להזהר שלא לאכול לפני התפלה, מ"מ כשעושה ע"מ שיוכל להתענות לית לן בה. ועיי"ש במ"ב].

איסור אכילה

שיעור אכילה

שיעור אכילה בתעניות (שאינו אכלו אינו נחשב מתענה), יש אומרים שהוא ככותבת. [ביאור הלכה (סי תקנ)]. ויש אומרים שהוא כזית. [כן משמע לכאורה מהשו"ע (רס"י תקסח)]. וכן פסק המהר"ם ש"ק (או"ח סי' רפט). וכ"כ בשבט הלוי (ח"ד סי' נו וח"ח סי' קכ"ח)]. ומסתבר כדעה הראשונה. [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש בהמ"צ פ"י"ג סוף הגה ט) דלא ויעי' בשו"ת (מע' בין המצרים סי' ב אות טו) שחילק מזה דהשו"ע ה"י"ג. ומי"מ לכל הדעות אסור לאכול או לשתות אפילו משהו. [מ"ב (סי תקסח ס"ק ה)].

שיעור שתיה

שיעור שתיה בתעניות (שאינו שתאו אינו נחשב מתענה) הוא מלא לוגמו. [שו"ע (סי תריב סעי ט) לענין יוה"כ. וכ"כ המ"ב (סי תקסו ס"ק ה) לענין שאר התעניות].

טעה ואכל

מי שטעה ואכל בתעניות צריך להשלים התענית ואינו צריך להתענות יום אחר. [מ"ב (סי תקמט ס"ק ג)]. ואם רוצה יתענה אחר כך לכפרה. [מ"ב (סי תקסח ס"ק ה)]. ואם הוא אדם חלש, יכול לפדות תענית ההשלמה על ידי נתינת צדקה לעניים. [ע"י כה"ח (סי תקמט אות ו)].

שאר עינויים

סיכה, רחיצה ונעילת הסנדל

צומות הללו, חוץ מטי' באב, מותרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמי"מ. [שו"ע (סי תקנ סעי ב)]. ומי"מ בעל נפש יחמיר בכולן (פרט לנעילת הסנדל משום חוכא ואטלולה). [מ"ב (סי"ק ו)].

רחיצה בחמין

אף על פי שמעיקר הדין מותר להתרחץ בתעניות כני"ל (אם לא מחומרא) מכל מקום עכשיו אין נוהגין לרחוץ בחמין בגי צומות, אבל בצונן שרי (פרט לת"ב ויוה"כ), והוא הדין פניו ידיו ורגליו בחמין. [שעה"צ (סי תקנ ס"ק ח)]. ואם חל ל' בטבת בערב שבת, ע"י לעיל.

מנהגי תשעת הימים בתעניות (הליכה לבריכה, סווד הבית, כיבוס וכדו')

יש מצדדים להחמיר ביי"ז בתמוז ועשרה בטבת בדינים הנוהגים מר"ח אב עד תענית ת"ב (יעוין בהם לקמן). [בה"ל (סי תקנא ד"ה מה)]. ויש מקילין. [דעת תורה (שם סעי ב) בשונה הלכות (סי תקנא אות לח) תע"ל על המחמירים], וכן עיקר. ועל כן מותר לסוד הבית, לכבס, או ללכת לבריכה אם יש צורך בדבר (ועי' לעיל לענין רחיצה בצומות). [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ז אות ו-ז)]. ומי"מ הנוהגים יכולים להקל אף ב"י בטבת וי"ז בתמוז לענין קניית ולבישת בגד חדש ביום התענית. [הגרש"א זצ"ל (פ"י"ג הגה ה)]. ולענין ברכת שהחינו ביום תענית יעוין לקמן.

ברכת שהחינו

יש מי שאומר שיש להמנע מלברך שהחינו בדי התעניות אם אינה מצוה עוברת כפדיון הבר. [סדר הגר"י עמדין (חדש תמוז). וע"י בהליכ"ש (פ"י"ג הגה ז)]. אולם יש מקילים בזה, ולדעתם בין שאינו צם רשאי לאכול פרי חדש ולברך עליו שהחינו בשאר התעניות (פרט לימי בין המצרים). והמתענה ביום ואוכל בליל התענית רשאי לברך שהחינו. [פ"י"ג (סי תקנא א"א ס"ק מב) וכה"ח (שם אות רט)]. אולם דעת האור לציון (ח"ג פכ"ה הגה ג ד"ה והנה) להחמיר בזה].

אכילת בשר ושתית יין בליל התענית

מעיקר הדין מותר לאכול בשר ולשתות יין בליל התענית. ומי"מ י"א שראוי לאנשי מעשה להמנע מזה. [ע"י תורת השלמים (יו"ד סי' קפה ס"ק ז) וברוח חיים (פאלאג'י סי' תקסו ס"ק ד)].

הלילה האוכל בתענית

חולה רשאי לאכול בשר או לשתות יין ביום התענית אם הוא צריך לכך. [מ"ב (סי תקנ ס"ק ה)]. כמוצאי התענית בלילה של מוצאי התענית (פרט למוצאי ת"ב) מותר לאכול בשר ולשתות יין. [מ"ב (סי תקנ ס"ק ה)]. וע"י במ"ב (סי שלד ס"ק עט), וצ"ל שתענית שמקבל ע"ע משום כפרה שאני].

הפטורים מהתענית

נשים וקטנים

נשים

יש נוהגים להקל לנשים בזמנינו שלא לצום (פרט לת"ב ויוה"כ) מחמת שירדה חולשה לעולם. [שו"ת עקיבא יוסף (שלו"ג סי' קנד) בשם החת"ס. והגרש"א זצ"ל (הליכ"ש מועדים פ"י"ג הגה ז)]. אולם המנהג הפשוט להחמיר (אם האשה בריאה). [הגר"י קמ"ניקצי (קובץ הלכות בהמ"צ רפ"א)].

קטנים שהגיעו לחינוך

בזמנינו אין הקטנים משלימין תעניתם (אפי' ביוה"כ) עד הגיעם למצוות ואפי' לא בתענית הסמוכה ליום הגיעם למצוות. [הגרש"א זצ"ל (שם יוה"כ פ"ו אות יד והגה ז)].

חולה שאין בו סכנה

חולה שאין בו סכנה פטור מלהתענות בכל הצומות פרט ליוה"כ. [מ"ב (סי תקנ ס"ק ד) וכה"ח (אות ו)]. וכן יוצא מהשו"ע (סי תקנ סעי ו)]. ואסור לו להחמיר על עצמו להתענות. [מ"ב (סי תקנ ס"ק ד)]. ואם עבר וצם לא קיים התענית. [מועו"ז (ח"ה סס"י שלה) בשם הגר"י. וע"י בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ב]. ואפילו יכול שלא לאכול כמה שעות, רשאי לאכול מיד, כי במקום חולי לא גזרו רבנן. [אבני"ז (סי תקמ). והגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ז אות ה)]. אך אם יכול "יש ענין" בזה שיתענה עד הצהרים ויאמר עננו במנחה. [הגרש"א זצ"ל (שם)].

אכילה לשיעורים

חולה הפטור מהתענית אוכל כדרכו, וא"צ לאכול או לשתות לשיעורים. ומכל מקום לא יתענה באכילתו. [חזו"ח (תורת היולדת פמ"ח הגה ט)]. והארכנו בזה בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ב].

גדר חולה שאין בו סכנה

חולה הפטור מהתענית, היינו שנפל למשכב מחמת חולי, או שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו שאז אף על פי שהולך כבריא כנפל למשכב דמי. אבל סתם מיחוש אינו פטור מהתענית. [אור לציון (ח"ג פכ"ט אות ה)]. וע"י במ"ב (סי תקנ ס"ק ה)]. ומי"מ מי שהוא חלוש בטבעו יותר משאר בני"א נחשב כחולה שמותר לאכול. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' קיד) ע"פ המ"ב (סי"ק יא)].

מרגיש חולשה יתירא

נחלש באמצע הצום אם היא חולשה יותר מדרך בני"א כשמתענים הוא בכלל חולי שלא גזרו רבנן אף בטי' באב וכ"ש בשאר התעניות. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' קיד)].

נתרפא מחוליו אלא שעדיין מרגיש חולשה

חולה שאין בו סכנה שנתרפא ועודנו חלש א"צ להתענות. וכן אם עדיין מצטער הרבה וחושש שאם יצום יחזור לחוליו אינו מתענה. [מח"ב (סי תקנ קו"א ס"ק ו)].

כאבי עינים

המצטערים מחמת כאב עינים, יש מקילין שא"צ להתענות, והכל לפי ראות עיני המורה. [בה"ל (סי תקנ ד"ה מיהו)]. ואם יש סכנה למאור עיניו אינו מתענה. [מהר"ם (דעת תורה שם)].

תשישי כח

אנשים תשושי כח או זקנים שהתענית היא צער גדול ומזיקה להם, פטורים מגי הצומות. [הר"ה"ש (סי תקנ סוף אות א), כה"ח (אות ו) ואור לציון (ח"ג פכ"ט הגה ה)]. וכן זקן בא בימים והוא חלוש אין עליו להתענות בתענית אלו. [כה"ח (סי תקנ אות ו)].

אכילה למנוע חולי

בריא הזקוק לאכול ביום התענית כדי שלא יחלה א"צ לצום, ובכל אופן נכון שיאכל פחות פחות מכשעור (ושיעור האכילה התבאר לעיל). [הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"י"ג אות ה) והגרש"א זצ"ל (מנהגי בין המצרים קאמר פ"ז הגה ז) ע"פ הבה"ל (סי תקנ ד"ה דבמקום)]. וי"א שא"צ שיעורים. וכן נראה עיקר. [שבח"ל (ח"ד סי' נו ד"ה זה ח"ח"ס סי' קלא אות א), עיי"ש אך שביאר דברי הבה"ל וכדבריו מבואר להדיא בפתיח עולם שהוא מקור דברי הבה"ל]. ומי"מ אם בטלה הסיכה, מסתבר שאסור לו לאכול ולשתות מכאן ואילך (אף בתעניות שנדחו). [הגרש"א זצ"ל (שם הגה ט)]. וע"י משי"כ בגליון קצ"ב].

אכילה פחות מכשיעור כשיש חשש שלא יוכל להשלים התענית

בני אדם שמרגישים בריאים וחזקים, אלא שחוששים שבמשך התענית יחלשו והיו אז בגדר חולה שפטור מלצום, אין עליהם לאכול פחות כשיעור על מנת למנוע אכילה כשיעור, אלא יצומו כדון, ואם יהיה צורך יאכלו ללא שיעורים. [שבט הלוי (ח"ט סי' קלא אות ג)].

לעבוד ביום התענית כשעולו להיחלש

העוסק במלאכת שמים מותר לו לכתחלה לעשות עבודתו אף שבאם לא היה עובד היה יכול להתענות וכשעובד אפשר יחלש ויצטרך לאכול, ובשכור אצל אחרים אף במלאכת הרשות שהוא הפסד לאחרים גם צריך לעבוד אף שאפשר שיעיי עבודתו יחלש ויצטרך לאכול. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' קיד)].

יולדות

יולדות כל ל' יום דינן כחולה שאין בו סכנה, ופטורות מהתענית. [שו"ע (סי תקנ) ומ"ב (סי"ק ט)]. ולא דוקא ל' יום אלא כל זמן שהן חלושות מהלידה ולא נתרפאו מהלידה דינן כיוולדות תוך ל', שפטורות מהתענית. [מח"ב (סי תקנ קו"א אות ב) הובא כה"ח (אות כח)]. וחלילה ליולדות להתענות תוך ל' או לאחר ל' יום אם הן חלושות. [נרדו"ש (אות ח) אף אליבא דהרמ"א, עיי"ש. וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון קי"ג]. ומפלת לאחר מ' יום מתחלת ההריון דינה כיוולדת. [בה"ל (סי תריז) ומונים המ' יום מהטבילה האחרונה, ע"י פתי"ש (סי קצד ס"ק ג)].

מעוברות ומניקות

מעוברות ומניקות לדעת השו"ע (סי תקנ סעי ה) פטורות מלהתענות בצומות (פרט לת"ב ויוה"כ), אמנם לדעת הרמ"א (רס"י תקנ) נהגו להחמיר אם אינן מצטערות. ואם מצטערות אסורות להחמיר על עצמן. [שעה"צ (אות ג)]. וי"א שבזמנינו סתם מניקות מצטערות הן ועל כן פטורות מלצום. [דמשק אליעזר (עמ' רחמ) בשם תשובה מאהבה (ח"ב סי' תקט), והגרש"א זצ"ל (הליכ"ש פס"ז אות א) ובעל התשובות והנהגות (תורת היולדת פמ"ז הגה ה)].

ממתי נחשבת מעוברת

משענה שהוכר הולד (אחר ג' חדשים מתחלת ההריון) בכלל מעוברת היא, ואפי' לאחר מ' יום ליצירת הולד הדין כן אם מרגשת צער, אבל לפני זה דינה ככל הנשים אם לא שמצטערות הרבה. ואם מרגשת חולשה אין להחמיר בה כלל. [מ"ב (סי תקנ ס"ק ג)]. ובזמנינו שיש לנשים בתחילת ההריון תופעות הגורמות להן צער, בדרך כלל מעוברות מצטערות הן ואינן צריכות להתענות אפילו תוך ג"ח להריון. [אור לציון (ח"ג פכ"ה אות ז)].

הפסיקה להניק תוך כ"ד חדש (למקילין לעיל)

יש אומרים שכ"ד חדש אחר הלידה בכלל מניקת היא אפי' פסקה מלהניק. [מהר"ם (דעת תורה רס"י תקנ) לענין ג' צומות. וכן פסק באבן ישראל (ח"ט סי' ס)]. ולא נוהגים להקל כדעה זו. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ז אות א)]. ומי"מ אפי' אם מניקה רק פעם ביום דינה כמניקת. [הגר"ק זצ"ל (חוט שני באבן ישראל עמ' יד רס)].

יש חשש שיתמעט החלב (למחמירים לעיל)

באופן שיש חשש שיפסק או יתמעט החלב מכאן ואילך על ידי התענית, לכל הדעות אין לה להתענות. (דעת תורה רס"י תקג) בשם כתבי הדעת קדושים. וכן פסק הגרשו"א זצ"ל (הליכות שלמה ת"ב פט"ז אות ב). ואפילו כשבידה לתת לתינוק תחליפי חלב. [עייני משי"כ בדיני ת"ב שדעת הפוסקים להקל בזה, וק"ו בשאר הצומות דקילי טפ"ג].

יש צער לתינוק (למחמירים לעיל)

אף לדעת הסוברים שמניקות חייבות לצום (עייני לעיל), מ"מ אם הדבר גורם צער לתינוק אסור להן להתענות. (מהרש"ם (דעת תורה רס"י תקנ ד"ה שמצטערות).

בעלי שמחה

בעלי ברית

בעלי ברית בכל ד' צומות צריכים להשלים התענית. אבל אם היו דחויין אין צריכים להשלים. [מ"ב (ס"י תקנט ס"ק לה) ושעה"צ (ס"י תרפו אות טו)]. ובתענית אסתר יש להקל בכל אופן. [שעה"צ (ס"י תרפו אות טז)]. ומ"מ מותר להם לאכול רק אחרי הברית. [שערי"ת (ס"י תקנט סוף אות טו)]. ודעת הגרשו"א זצ"ל (אשרי האישי פס"ז אות לב) שכן המנהג.

התן ביום חופתו

חתן ביום חופתו צריך לצום בכל הצומות. [מ"ב (ס"י תקנט ס"ק לה)]. פרט לתענית אסתר.

[שעה"צ (ס"י תרפו אות טז)]. ואם נדחו יש להקל. [שעה"צ (ס"י תרפו אות טז)].

התן וכלה ב' ימי המשתה

כשחל אחד מהצומות בתוך שבעת ימי החופה ישלים תעניתו. [מ"ב (ס"י תקנ ס"ק יב)].

רחיצת הפה ולקחת תרופות

רחיצת הפה

אין לרחוץ הפה בתענית, ובמקום צער יש להתיר (ואם יש צער גדול אפי"ב בתי"ב מותר, אבל לא ביוה"כ), ויזהר לכפוף ראשו ופיו למטה שלא יבוא לידו בליעה. [שו"ע (ס"י תקסט ס"ע ג) ומ"ב (ס"ק יא)]. ומ"מ מותר לשטוף הפה ב"מי פה" שאינם ראויים לשתיה, אך לא ישטוף את פיו אח"ז במים רגילים (אולם ביוה"כ אסור לשטוף במי פה). [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האישי פס"ז אות ח)].

לקחת תרופה למי שסובל מכאב ראש

הסובל מכאב ראש במשך הצום רשאי לבלוע משכחי כאבים להוריד הכאב. וע"י לקמן לענין אופן הבליעה. [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האישי פס"ז אות ט) וע"י לקמן. ואם נחלש כל גופו בכלל חולה שאב"ס הוא ורשאי לקחת תרופות, ע"י בשו"ע בסי' שכי"ח, וכ"כ בשו"ע (פלי"ד אות ג)].

אדם שאינו נחשב חולה (לקחת כדורים להמשך טיפול וכדו')

מותר לקחת גלולות שאין להם טעם ערב בצומות, כשיש צורך בכך, אפילו לאדם שאינו חולה, כגון שצריך לקחת תרופה להמשך טיפול. [הלכות קטנות (ח"ב סי' צז) הובא בבאר היטב (ס"י תקסט אות ז) אפי"ב אינו חולה כלל. וע"י בשבט הלוי (ח"י סי' פא). וע"י בשמעתא עמיקתא גליון קנ"ה)].

תרופות שיש להם טעם ערב להיך

ההיתר הנזכר לענין לקחת תרופות וגלולות (למי שאינו בכלל חולה שאב"ס), הוא דוקא כשאין להם טעם ערב. [כן מבואר בהלכות קטנות הני"ל ודעימה ובכ"ח (ס"י תקנ"ד אות לד)]. ומ"מ יכול לערב בהם דבר מר (באופן שאינו פוגם יעילות התרופה) ולבלוע, ואם לוקח גלולה שטעמה ערב יעטפנה בנייר דק. [הגרשו"א זצ"ל (שם פי"ג אות ה)]. וע"י להלן].

לקחתם באמצעות מושקה

אם אינו יכול לבלוע תרופה ללא מים (או שאסור לקחת את תרופה על קיבה ריקה), רשאי לבלוע התרופה על ידי שיערב במים דבר מר עד שאין בהן הטאה לחיך כלל לו ולרוב בני אדם, כגון קפה שחור (ללא סוכר) או תה חזק (ללא סוכר). [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש מועדים פ"ה אות ו בהגה), הגרשו"א זצ"ל (אשרי האישי ח"ג פכ"ג אות כג) והאר"ו לציון (שם) לענין חולה שאב"ס ביוה"כ. וה"ה בנ"י אפי"ב למי שאינו חולה, ע"י בהלכות קטנות הני"ל. וכן פסק הגרשו"א שליט"א (קרא עלי מונע הגהות הגרשו"א אות ג)]. וכמו כן ניתן להמיס התרופה בקצת מים (באופן שאינו פוגם יעילות התרופה, כגון תרופה הבא בקפסולה). ואם קשה לו לשתות מים פגומים, אם יש צורך גדול יכול לשתות מעט מים רגילים כדי לבלוע התרופה (פרט לתי"ב ויוה"כ)]. [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האישי פס"ז אות ט)].

וכן דעת הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פט"ז אות ג). ובתשובות והנהגות (ח"ג ס"י קנ) היתר בשאר הצומות כשמצטער לבלוע ע"י מעט מים, אבל לא בתי"ב אפי"ב מצטער הרבה ללא התרופה). וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון קנ"ה)]. ולא יברך על המים אפי"ב שיש לו קצת הנאה מהם. [שבט הלוי (ח"י ס"י פא)].

דיני התפלות

אמירת ענוו

דעת השו"ע (ס"י תקסה ס"ג) שבארבע צומות, היחיד אומר ענוו בכל תפלותיו. ודעת הרמ"א (שם) שהמנהג בכל הצומות שלא לאומרו כי אם במנחה. (מלבד השו"ע כמבואר להלן).

התם בשמע קולנו "העונה בעת צרה"

יחיד שחתם בתענית בברכת שמע קולנו "העונה בעת צרה" אם הוא תוך כדי דבור יחזור ויאמר שומע תפלה ואם נזכר לאחר מכן יחזור לתחלת הברכה, ואם סיים תפלתו חוזר לראש התפלה. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ג אות ח)]. ויש מי שאומר שא"צ לחזור. [בעל ההר צבי (אשי ישראל שם)]. ועל כן יחזור להתפלל אלא שלכתחלה יתנה שאם אינה מחויב לחזור שתפלתו יהיה תפלת נבו.

שכה לומר ענוו

אם שכה מלומר ענוו, אין מחזירין אותו, ואם נזכר קודם שעקר רגליו, ואמרו בלא חתימה לאחר תפלתו, קודם יהיו לרצון. [שו"ע רמ"א (שם ס"ע ג) ומ"ב (ס"ק יז)]. ובדיעבד יכול לאמרו אף אחרי יהיו לרצון כל זמן שלא עקר רגליו. [שעה"צ (ס"י תקסה ס"ק ח)].

אכל בתענית

מי שטעה ואכל בתענית אומר ענוו בתפלה ויאמר "ענוו ביום צום התענית הזה". [מ"ב (ס"י תקסה ס"ק ג)]. ואם אכל פחות מכשיעור (או מסתפק אם אכל כשיעור) אומר "ענוו בצום תעניתנו". [תשובות והנהגות (ח"א סי' שכה)]. ואם אינו מתענה מחמת חולי וכדו' אינו אומר ענוו כלל. [בה"ל (ס"י תקסה)]. ודעת הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ג אות ז) שאומר ענוו, ויגיד "ביום צום התענית הזה".

אינו משלים התענית

מי שאינו משלים התענית כגון מחמת חולי וכדומה, אם בזמן שמתפלל מנחה עדיין מתענה יאמר ענוו. [רמ"א (ס"י תקסט ס"ע א) ומ"ב (ס"ק יז)]. ואם אכל קודם תפלת מנחה אינו אומר. [הגרשו"א זצ"ל (הגרשו"א שליט"א (אשי ישראל פמ"ד הגה לג)].

שו"ע באמירת ענוו

שו"ע אומר ענוו כיחיד ששומע תפלה בשחרית ובמנחה להשו"ע ולהרמ"א רק במנחה. [שו"ע (ס"י תקסה ס"ע א)]. ובחזרת השו"ע אומרו בשחרית ובמנחה בין גואל לרופא. [שו"ע (ס"י תקסט ס"ע א) ומ"ב (ס"ק ב וס"ק ח)].

שו"ע שאינו מתענה

שו"ע שאינו מתענה לא יתפלל. [שו"ע (ס"י תקסט ס"ע ח)]. ואם אין שו"ע אחר מוטב שיתפלל מי שאינו מתענה ממה שיתבטלו לשמוע קדיש וקדושה וברכו. ואם אירע שעבר לפני התיבה יאמר בשומע תפלה ענוו ביום צום התענית הזה. [מ"ב (ס"ק יח)]. ומי שמוטק אם יוכל להשלים התענית רשאי להיות שו"ע כי עתה מחויב להתענות. [שואל ומשיב (מי תני ח"ב סי' נח)].

שו"ע ששכה לומר ענוו

שו"ע שגמר "גואל ישראל" ושכח ולא אמר ענוו, לא יחזור אפי"ב אם עדיין לא גמר רק רפאנו, ואם חזר ברכה לבטלה היא. [שו"ע (ס"י קיט ס"ע ד)]. אלא שאם נזכר קודם שחתם אם לא אמר עדיין השם חוזר ואומר ענוו עם חתימה ואח"ז חוזר ואומר ברכת רפאנו. [מ"ב (ס"ק טז)]. ואם לא נזכר כלל יאמר ענוו בשומע תפלה כיחיד. [רמ"א (שם)]. ואם שכה גם בשומע תפלה אפי"ב נזכר קודם שהתחיל רצה שוב לא יאמר אלא יאמרנה אחר שיסיים בשלום קודם אלקי נצור ובלא חתימה. [מ"ב (ס"ק יט)].

אין עשרה מתענים

אין שו"ע אומר ענוו ברכה בפני עצמה בצומות, אפי"ב יש בבית הכנסת עשרה שמתענין. [שו"ע (ס"י תקסט ס"ע ג)]. ואם יש בהם א' שאינו משלים לא יאמר ברכת ענוו. [מ"ב (ס"ק טו)]. ובכל אופן יאמרנה בשומע תפלה כשאר יחיד. [מ"ב (ס"ק יג)]. וי"א שכל זה בסתם תענית צבור, אבל בתענית צבור של ד' צומות כיון שמדברי קבלה הם אפי"ב אין שם מתענים רק שבעה והשאר אינם מתענים דאנסיי שהם חולים יכולים לקבוע ברכת ענוו. [מ"ב (ס"ק יז)].

קריאת התורה

חובת קריאת התורה למי שאינו מתענה

יש מצדדים שמי שאינו מתענה אינו חייב בקריאת התורה. אלא שמי"מ לא יצא בשעת הקריאה משום ביטול מעלת "רוב עם הדרת מלך". [מהר"ל דיסקין (קריא סי' ה אות ט)].

חובת קריאת התורה לבעלי ברית והתן

בעלי הברית והחתן החייבים להתענות חייבים לשמוע פרשת ויחל (אפי"ב שאין אומרים את הסליחות כמבואר לקמן). [שע"ת (ס"י קלא אות טו)].

עליה למי שאינו מתענה

יש מי שאומר שאין עומד לקרות בתורה בתענית צבור מי שלא התענה או שאין בדעתו להשלים התענית. [שו"ע (ס"י תקסט ס"ע ו) ומ"ב (ס"ק ב)]. וי"א שכל זה דוקא במנחה, אבל בשחרית מותר לו לעלות אם הצום חל ביום שני או חמישי, אבל אם התענית באמצע שבוע אינו עולה. ולמעשה אין לקרותו, ובדיעבד אם קראוהו בשחרית לכל הדעות יעלה. [מ"ב (ס"ק יט)]. וע"י בשמעתא עמיקתא גליון רמ"ד שמי שמחמיר ע"ע לצום מאיזה טעם (כגון שיש ספק אם חייב להתענות), כל שאין בדעתו לאכול עולה בכל אופן].

אכל פחות מכשיעור

יש אומרים שדוקא אם אכל כשיעור אינו בכלל מתענה ואינו עולה, אבל אם אכל פחות פחות מכשיעור בכלל מתענה הוא ועולה לקה"ת. [מרחשת (ח"א סי' יד אות ד) והגרשו"א זצ"ל (ש"כ פלי"ט הגה קכב)]. ואפילו עשרה כאלו קוראים ויחל. [צ"ח (ח"י סי' לב ונשיא שם בהגה)].

כהן שאינו מתענה

אם הכהן אינו מתענה, יצא מהבית הכנסת (כדי שלא יאמרו שהוא פגום) ויעמוד לקרות בתורה ישראל המתענה. [שו"ע (ס"י תקסט ס"ע ו) ומ"ב (ס"ק כא)]. ומ"מ אם יש כהן אחר א"צ לצאת ואם חושש שיקראוהו לעלות יאמר לחון שלא יקראוהו. [מ"ב (ס"ק כא)].

קראו למי שאינו מתענה במנחה

בדיעבד אם קראו למי שאינו מתענה במנחה, אין עליו לעלות. אלא אם כן הוא איש ת"ח ומחמת איזה אונס אירע שלא התענה בתי"ב וצר לו לומר להם שלא התענה כדי שלא יהיה חלול ה' בדבר, יעלה. [מ"ב (ס"י תקסט ס"ק כא)].

עלה כהן שאינו מתענה ואין אלא לוי שאינו מתענה

קראו לכהן שאינו מתענה ואין שם לוי מתענה יעלה הכהן במקום לוי. [רע"א (מי' תי' סי' א)].

בעל קורא שאינו מתענה

בעל קורא שאינו מתענה לתחלה לא יקרא, ואם אין אחר היודע לקרוא בתורה רשאי לקרוא. [סידור הניב"ץ (דיני מנחה יוה"כ אות ה) ושע"י רחמים (על השער אפרים שער ח ס"ק סד)].

סליחות

אמירת סליחות

בתפלת שחרית אומרים סליחות. [שו"ע (ס"י תקסט ס"ע ד) ומ"ב (ס"ק יז)]. ונוהגים לומר בו גם "קל נא רפא נא" למניעת מחלות מהילדים. [ערוה"ש (ס"י תקסט אות ט)]. ויש לאומרם לאחר חזרת השו"ע. [שו"ע (ס"י תקסט ס"ע ד)]. וע"י באג"מ (אור"ח ח"ג סי' פא) שקודם אומרים סליחות ואח"כ אומרים תחנון. ואם השעה דחוקה ניתן לומר קודם תחלת התפלה. ובסוף הסליחות י"ל קדיש שתקבל. [הגרשו"א זצ"ל (אשי ישראל פמ"ד סוף הגה לט)].

יש ברית במקום, מתפללים שם בעלי ברית או התן

כשיש ברית מילה בבתי"ב, או מתפלל עמהם אחד מבעלי ברית (המוהל, אבי הבן או הסנדק), או חתן ביום חופתו או בשבעת ימי המשתה, מקצרים בסליחות. [ע"י במ"ב (ס"י קלא ס"ק כח)]. והמנהג שמסיימים ב"לד' אלקינו הרחמים והסליחות". [לוח אר"י (תשון תענית בה"ב קמא). ועיי"ש שכתב ד"ש מקצרים יותר]. (וכמו"כ אין אומרים הסליחה לתחלואי ילדים). [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ג אות ט) והגה טו]. אבל וידוי הנאמר בסליחות ואבינו מלכנו אומרים. [ע"י במ"ב (שם)]. וכן נקט הגרשו"א זצ"ל (אשי ישראל פכ"ח הגה קד) שאומרים אבינו מלכנו].

בעלי ברית והחתן באמירת סליחות

בעלי הברית והחתן אין אומרים הסליחות בימי תענית. [שע"ת (ס"י קלא אות טו) וקצות השלחן (ס"י כד בה"ש פי"ג אות ט) והגה ח]. וכמו כן אינם אומרים וידוי ואבינו מלכנו. [ע"י קרית חנה דוד (ח"ב סי' עה)].

אינו מתענה (בגוף חולה)

אף מי שאינו מתענה יאמר הסליחות. [מ"ב (ס"י תצב ס"ק ח)].

לקבלת גליון "הלכות מצוויות לשבועות מורחב" ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל amikta@amikta.com

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבמעמח"ם שמעתא שליט"א בקול הלשון - טל': *6761 יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65

לרפו"ש של הוה הנצ"ה בת מיננה בתוך שאר חולי ישראל

שמעתא עמיקתא - לקבלת הגליון מדי שבוע בדוא"ל, ניתן לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com

